

FOTOGRAFSKA BAŠTINA MUZEJA VALPOVŠTINE IZ OSTAVŠTINE GROFOVSKE OBITELJI NORMANN

MIRJANA PAUŠAK □ Muzej Valpovštine, Valpovo

sl.1. Ivana Flora pl. Radivojević rod. barunica Prandau (1804. – 1878.) fotografirana u Pešti kod Josefa Borsosa

sl.2. Grofica Alvina Pejačević rod. barunica Prandau (1830. – 1882.) fotografirana u studiju profesora Károlyja Kollera

Muzej Valpovštine smješten je u baroknom dvorcu Prandau-Normann u Valpovu. Zbirka fotografija Muzeja Valpovštine obuhvaća 2389 kataloških jedinica s 2423 muzejska predmeta. Najveći dio zbirke čine fotografije iz ostavštine grofovske obitelji Normann, pronađene upravo u dvorcu Prandau-Normann. Naime, vlastelinska obitelj Prandau-Normann bila je vlasnik valpovačkog dvorca-utvrde od 1721. do 1945. godine. Tijekom dva i pol stoljeća obilježila je cjelokupni kulturni život Valpova, ali i Slavonije. Godine 1721. bečki je Dvor taj posjed darovao barunu Petru Prandau. Naslijedio ga je sin Ignjac, a njega pak sin Gustav. Likove prvih dviju generacija barunske obitelji Prandau, vlasnika valpovačkog posjeda, danas možemo vidjeti samo na umjetničkim portretima. Tek iz treće generacije posjedujemo pokoj fotografiju. Barun Gustav Prandau (1807. – 1885.),

zaslužni član barunske obitelji Prandau, mecena i donator, suvremenik je prvih fotografija. Udajom njegove kćeri Marije Ane za grofa Konstantina Normanna valpovački dvorac i posjed prelaze u vlasništvo grofova Normann, koji će njime upravljati unutar tri iduće generacije.

Zbirka fotografija prelazi granice lokalnog značenja jer sadržava fotografije snimljene potkraj 19. st. u fotografskim studijima Srednje Europe, ali i albume fotografija europskih gradova, ljetovališta i umjetničkog blaga pohranjenoga u crkvama i muzejima. Može se reći kako zbirka daje pregled početka fotografije u Valpovštini, ali i u Srednjoj Europi, pa i na širem području.

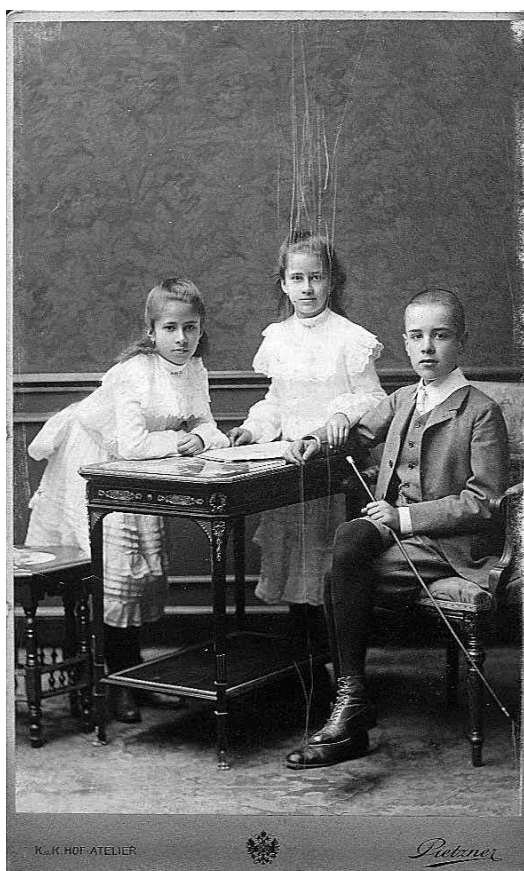
Sačuvana je ostavština od 30 albuma. Čak su 26 albuma iz ostavštine Normann, od čega je sedam albuma s 299 obiteljskih fotografija grofove obitelji, a u 17 albuma s 438 fotografija prizori su gradova, ljetovali-

šta i umjetničkog blaga, dok su dva albuma posvećena tematici važnih događanja i sadržavaju 70 fotografija. U zbirku se ubrajaju i pojedinačne fotografije s kraja 19. i početka 20. st. Na većini su otisnuti podatci o fotografskim ateljerima u kojima su snimljene. Pojedinačne su fotografije također najvećim dijelom iz ostavštine Prandau-Normann. Neke su fotografije dodatno opremljene okvirima koji datiraju iz vremena nastanka fotografija.

Dvadeset albuma sadržava fotografije s turističkih putovanja grofa Rudolfa Normanna, njih 12 iz razdoblja od 1887. do 1889., a osam s prijelaza iz 19. u 20. st. Albumi su dragocjeno svjedočanstvo o izgledu poznatih povijesnih gradova i spomenika na razmeđu dvaju stoljeća. Iz ostavštine su i dva albuma fotografija carske povorke u Beču 1908., u povodu 60. obljetnice vladavine cara Franje Josipa I. Razglednice iz ostavštine Normann u muzejskoj zbirci starih fotografija vremenski su vezane za razdoblje od 1880-ih do 1930-ih godina.

Fotografije članova barunske obitelji Prandau i grofvske obitelji Normann potječu iz 45 različitih fotografskih studija, deset država i 30 gradova.

sl.3. Portret grofice Julijane Normann rođ. pl. Vest (1868. – 1959.) snimljen u Franzensbadu kod Ludwiga Grillicha

sl.4. Djeca Julijane i grofa Rudolfa Normanna snimljena u studiju fotografa Carla Pietznera

Kronološki pregled zbirke

Fotografije Gustava Prandaua, nažalost, nemaju podataka o fotografskom studiju odnosno fotografu koji ih je izradio. Prva fotografija koju možemo datirati jest ona barunove sestre Ivane Flore pl. Radivojević rođ. barunice Prandau (1804. – 1878.), koja je fotografirana u Pešti, kod mađarskog umjetnika Josefa Borsosa (1821. – 1883), slikara portreta i fotografa. Muzej posjeduje i baruničine fotografije iz radnje češkog fotografa Josefa Böttingera (1839. – 1914.), koji je bio specijalist za reproduktivnu tehnologiju. Diplomirao je kemiju i slikanje te 1867. osnovao ateljer u Plzeňu, a poslije je radio i u Marienbadu. Fotografirao je portrete, kostime, arhitekturu i društvene događaje. Za reprodukcijisku tehniku specijalizirao se kod izdavača Karela Ferdinanda Ballmanna.

Na nekim su fotografijama i albumima zapisani datumi, dok su druge datirane na temelju procjene dobi snimljene osobe i razdoblju u kojemu je fotograf bio aktivan. Neke datume možemo precizirati i prema adresi fotografa ili imenu grada; primjerice, za dešifriranje datuma važno je radi li se o Pešti ili o Budimpešti.

Fotografija grofice Alvine Pejačević rođ. barunice Prandau (1830. – 1882.), jedne od tri kćeri baruna Gustava Prandaua, snimljena je u studiju Adeler, koji se nalazio u Hotelu de l'Europe u Beču. U datiranju te fotografije pomogla nam je godina izgradnje hotela. Naime, zgrada hotela bila je jedna od onih koje su se gradile za očeki-

sl.5. Grof Rudolf Normann snimljen osamdesetih godina 19.st. u Beču u studiju

sl.6. Grof Rudolf Normann snimljen u grčkoj narodnoj nošnji u studiju braće Rhomaides u Ateni

vanu Svjetsku izložbu 1857. Portret grofice Alvine Pejačević rođ. barunice Prandau snimljen je i u Budimpešti, u studiju profesora Károlyja Kollera (1838. – 1889.), slikara, fotografa te viteza franjevačkog reda.

Druga Gustavova kći, Maria Ana, udala se za grofa Konstantina Normanna. Grofica Maria Ana snimljena je u ateljeru prof. Fritza Luckhardta (1843. – 1894.) u Beču. Luckhardt je još 1860. otvorio studio u Pragu, da bi se potom 1865. preselio u Beč i tu počeo raditi u hotelu National. Specijalizirao se za portrete slavnih, pogotovo umjetnika.

Najviše fotografija baštinili smo od druge generacija grofova Normann, odnosno od djece grofice Marie Ane i grofa Konstantina Normanna.

Njihov sin grof Rudolf Normann (1857. – 1942.) bio je nasljednik valpovačkog imanja. Njegova je fotografija snimljena 1880-ih godina u Beču, u studiju Winter. Braća Winter u to su doba imali ateljer na navedenoj adresi, u Reisnerovoj 11. U Beč su stigli 1877., također iz Praga, gdje su već 1860. imali fotografsku radnju. U Beču su više puta mijenjali adresu, a filijalu su imali i u Carlsbadenu. U mladim danima grof Rudolf snimljen je i kod fotografa Kellemena u Grazu. Četiri fotografije u kožnom okviru grofice Julijane Norman rođ. pl. Vest i Rudolfa spomen su na dan njihova vjenčanja. Na crnoj koži okvira zlatnim je slovima utisnut datum 13.5.1890. i ime mjesta: Sloss Rothenthurm. Fotografije su snimljene kod Freda Mayera u Grazu i Otmara v. Turka u Beču.

Portret grofice Julijane Normann rođ. pl. Vest snimljen je u njezinoj mladosti u Franzensbadu, kod renomiranog fotografa Ludwiga Grillicha (1855. – 1926.). Grillich je bio portretni fotograf koji je radio u Beču i Franzensbadu. Portretirao je poznate osobe kao što su Johann Strauss, Johannes Brahms i Sigmud Freud. Grillich je također poznat i po nizu razglednica bečkih znamenitosti. Julijana pl. Vest, poslije grofica Normann, supruga grofa Rudolfa, u mladosti je s rođakinjom snimljena u Ljubljani, u fotografskom studiju Lainer. O tom studiju nismo pronašli podatke.

Grof Rudolf Normann snimljen s djecom 1896. u Spitalu, u ateljeru Franza Grossmana. Nešto kasnije isti je fotograf snimio i njegovu malu kćer. Muzej je u posjedu većeg broja fotografija iz spomenutog atelijera jer je obitelj ljeta provodila u svom dvorcu u Rotherturmu, u blizini Spittala.

Na fotografiji iz studija Gusztáva Matza prikazana je grofica Ana Adela Karolina Csaky rođ. grofica Normann (sestra grofa Rudolfa Normanna) u starijoj dobi. Rođena je u Valpovu 1854., a umrla je u Beču 1927. U Slovačkoj, nedaleko od Vesi, nalazi se dvorac grofova Czaky, kamo se Ana Adela Karolina rođ. grofica Normann udala. Gusztáv Matz kupio je u Vesi (Igló) 1890. postojeći fotografski studio poznatog fotografa Károly Divalda. Studio je u Vesi bez prekida radio od kraja 19. st. do početka 1950-ih godina pod imenom Matz.

Kod fotografa Carla Pietznera (1853. – 1927.) snimljene su brojne fotografije iz naše zbirke. Na poledini fotogra-

fija otisnuta su imena gradova u kojima je ta fotografska radnja imala svoje podružnice. Riječ je o brojnim gradovima Europe te o poznatim mondenim ljetovalištima, ali su atelijere imali i u ondašnjemu Ruskom i Turskom Carstvu. U Beču je središnjica tvrtke bila smještena na reprezentativnoj adresi u Mariahilferstrasse br. 3. Pietzner je fotografirao mnoge poznate osobe svog vremena, među kojima i samog cara Franju Josipa I. i njegovu suprugu Elizabetu. Upravo je u toj fotografskoj radnji kao dijete snimljen i grof Karl Ludvig Normann (1894. – 1901.), Rudolfov sin. Fotografiju približno datiramo u 1901. godinu jer su na njezinoj poledini navedeni nazivi novih podružnica i priznanja za njihov rad.

Oznaka na fotografiji kćeri grofa Normanna datira iz 1904. Snimljena je u studiju Resza Goldbergera, koji je imao radnje nedaleko od Valpova, u obližnjem Siklosu i u lječilištu Harkany u Mađarskoj.

Sin grofice Stefanije Mainlath rod. barunice Prandau (treće kćeri Gustava Prandaua) i grofa Georga Mainlatha Jozefa Geza von Mainlatha snimljen je u Pečuhu s prijateljem, u fotografskoj radnji Károlyja Zelesnyja. Károly Zelesny rođen je 1848. u transilvanijskoj Bistrici u obrtničkoj obitelji. Fotografijom se počeo ozbiljnije baviti tijekom boravka u Pešti te kratko u Parizu i Szegedu. Između 1875. i 1876. Károly Zelesny dolazi u Pečuhu o otvara fotografski obrt. Bio je najznačajniji fotograf Pečuha na razmeđu dvaju stoljeća. Punih 40 godina fotografijama je bilježio dinamičan razvoj toga grada,

sl.7. Grof Rudolf Normann snimljen u Sevilli u atelijeru "Rodriguez"

sl.8. Grof Rudolf Normann snimljen u egipatskoj nošnji u fotografskom studiju Stromeyer and Heymann u Kairu

građane Pečuha i baranjske aristokrate. Zelesnyjev studio radio je do je 1951.

Grofica Maria Vera Normann (kći Julijane i Rudolfa) snimljena je u atelijeru Alkier u Valpovu. Fotografija je uokvirena kod F. Szichta u Osijeku u prosincu 1925. Godinu dana poslije Maria Vera udala se za grofa Gustava Czakyja i tako ušla u obitelj u kojoj je bila udana i njezina teta Ana Adela grofica Czaky rod. Normann, sestra njezina oca Rudolfa.

Grofica Julijana i grof Rudolf Normann snimljeni su na ljetovanju Helgolandu 1900., kako je naznačeno na poledini uokvirene fotografije. U zbirci starih fotografija Muzeja Valpovštine čuva se i album s fotografijama toga njemačkog otoka i ljetovališta iz 1898.

Fotografije grofa Rudolfa Normana iz fotografskih studija u Ateni, Kairu i Sevilli potvrđuju pretpostavku da su albumi gradova potpisani njegovim imenom i datirani u godine 1887., 1888. i 1889. suvenir s njegovih putovanja. Grof je fotografiran u narodnim nošnjama tih zemalja, a na fotografiji iz Atene stoji datum 17. 2. 87. Na poledini te četiri fotografije (dvije su iz Atene) otisnuta su imena fotografskih radnji u kojima su snimljene.

U Sevilli je snimljen u atelijeru "Rodriguez". Fotograf Rodríguez (1863. – 1923.) započinje svoju djelatnost 1880-ih godina na terasama Alhambre. Zatim je otvorio fotografski studio u kojemu je postavio kulise Alhambre i turistima omogućio odijevanje u povijesne kostime i fotografiranje. Svoju je djelatnost proširio u Cordobu i Sevillu, gdje je također fotografirao turiste u tradicionalnim kostimima.

sl.9. Album fotografija *Erinnerung von Palestine*, 1887.

sl.10. Fotografija iz albuma *Erinnerung von Palestine*, 1887.

sl.11. Fotografija Istanbula u albumu iz 1888.

Grof Normann u Ateni je snimljen u studiju braće Rhomaides. Oni su poznati kao fotografi mnogih arheoloških lokaliteta. Posao su pokrenuli u Bukureštu, a u Ateni su 1876. otvorili studio. Dizajn stražnje strane fotografija braće Rhomaides potpisuje austrijski litograf Bernhard Wachtl. U drugoj polovici 19. st. imao je ugovore s fotografima na cijelom Balkanu i Istoku. U Grčkoj je surađivao s 30-ak fotografskih studija.

U Kairu je grof Normann snimljen u poznatoj fotografskoj radnji "Stromeyer and Heymann", koji se navode kao glavni prodavači fotografija u onodobnim turističkim vodičima Egipta.

Fotografija plemstva u svečanim odorama (svadba jedne od grofica Pejačević) nastala je u Budimpešti, a snimio ju je fotograf Oszkar Kallos. Riječ je o fotografu čije je radove objavljivao čak i *New York Times*. Naime, Oszkár Kallós (1874. – 1955.) rođen je u New Yorku, a živio je u Budimpešti. Imao je fotostudio u Kiraly utci u Pešti, a bio je fotograf, fotoreporter te carski i kraljevski fotograf. Mnoge njegove fotografije imaju povijesno značenje.

Grof Eberhard Normann, rođak grofovske obitelji iz Stuttgarta, relativno se često pojavljuje na fotografijama iz ostavštine Normann. U vojnoj uniformi carske njemačke vojske snimljen je oko 1902. u Stuttgartu.

Snimio ga je fotograf Alfred Hirrlinger, koji je imao radnje i u Freiburgu (otvorena 1897.), Beču (otvorena 1899.) i Frankfurtu (otvorena 1900.).

Na uokvirenoj fotografiji iz 1903. snimljen je na konju koji mu je poslan u Stuttgart s ergele Zagajci na valpovačkom vlastelinstvu. Bilješku na pozadini fotografije napisala je grofica Julijana Normann, čijom su zaslugom mnoge fotografije prepoznatljive. Naime, ona je uredno vodila bilješke na pozadini mnogih fotografija, zapisujući brojne podatke o osobi na snimci.

Tijekom prve dvije godine Prvog svjetskog rata grofica Julijana Normann i njezine kćeri vodile su bolnicu Crvenog križa. Fotografiju bolnice snimio je 1915. Franjo Svirčević, fotograf iz Osijeka. On je predstavnik osječkih fotografa nakon 1900., a preuzeo je radnju poznatoga osječkog fotografa Knittela.

Albumi gradova

Albumi gradova potječu iz devet država. U njima su fotografije 30-ak gradova i mondenih ljetovališta. Kao autore fotografija u albumima determinirali smo 12 svjetski poznatih fotografa i dvije izdavačke kuće. Dvanaest albuma s putovanja grofa Normana iz 1887. – 1889. ukoričeno je u debele crvene korice, a naslov na korici urezan je zlatnim slovima. Na prvoj unutarnjoj stranici potpis je grofa Rudolfa Normanna. Svaka fotografija u albumu ima naziv. Albumi su digitalizirani, snimke se vrte na ekranu u izložbenoj sobi Muzeja Valpovštine, a posjetitelji mogu i kupiti CD sa snimkama pojedinih albuma.

sl.12. Prva stranica albuma fotografija Napulja s kraja 19. st. s potpisom grofa Rudolfa Normanna

sl.13. Fotografija Helgolanda iz albuma tog ljetovališta (1899.)

sl.14. Fotografija Firence iz albuma braće Alinari

Album Sjećanja na Firencu (RICORDI DI FIRENZE) iz 1887. obuhvaća 60 fotografija dimenzija 38 x 28 cm. Za razliku od drugih albuma, u ovome je odmah na početku cijela stranica posvećena fotografu, autoru snimaka u albumu. To su braća Alinari, koji su u to vrijeme imali studio u Firenci i Rimu. Godine 1852. utemeljili su svoj fotografski laboratorij. Tvrtka se s godinama znatno proširila i još uvijek nosi ime "Alinari" te je najstarija fotografska tvrtka koja još uvijek djeluje. Danas posjeduje golemi arhiv fotografija i Muzej fotografije u Firenci (Museo Nazionale Alinari della Fotografia).

Album Napoli sadržava 45 fotografija, a potječe s kraja 19. st. Na prvoj stranici navodi se ime fotografa Giorgia Sommera, s prikazom medalja koje je dobio za svoj rad i adresom njegova studija u Napulju. Za fotografije u albumu iscrtan je okvir. Giorgio Sommer (1834. – 1914.) jedan je od najpoznatijih i najplodnijih fotografa Europe 19. st. Rođen je u Njemačkoj, u Frankfurtu. Najprije je radio u Švicarskoj, a potom je u Napulju otvorio studio. Udružio se s Edmundom Behlesom koji je imao studio u Rimu i otada su djelovali pod imenom "Sommer i Behles", te postali jedna od najvećih i najplodnijih fotografskih institucija u Italiji. Sommer i Behles dobili su brojna priznanja i nagrade za svoj rad (London, 1862.; Pariz, 1867.; Beč, 1873.; Nürnberg, 1885.). Partnerstvo s Behlesom završilo je 1874., nakon čega je svaki od njih nastavio samostalno poslovati. Sommer je otvorio četiri fotografska studija u Napulju. Imenovan je i službenim fotografom kralja Viktora Emmanuela II. U travnju 1872. fotografirao je veliku erupciju vulkana Vezuv snimivši niz zapanjujućih fotografija. Objavljivao je fotografije i prodavao ih u svojim studijima, ali i kupcima diljem

Album Sjećanja na Istanbul i Atenu (ERINNERUNG VON CONSTANTINOPEL UND ATHENE) iz 1887. sadržava 66 fotografija dimenzija 44 x 30 cm. Fotografije potpisuje fotograf Guillaume Berggren (1835. – 1920.), poznat po mnogim fotografijama Istanbula tog vremena.

Album Sjećanja na Palestinu (ERINNERUNG VON PALESTINE) iz 1887. ima 39 fotografija dimenzija 44 x 30 cm. Fotografije potpisuje Luigi Fiorillo (1847. – 1898.), talijanski fotograf koji je imao fotografski studio u Aleksandriji.

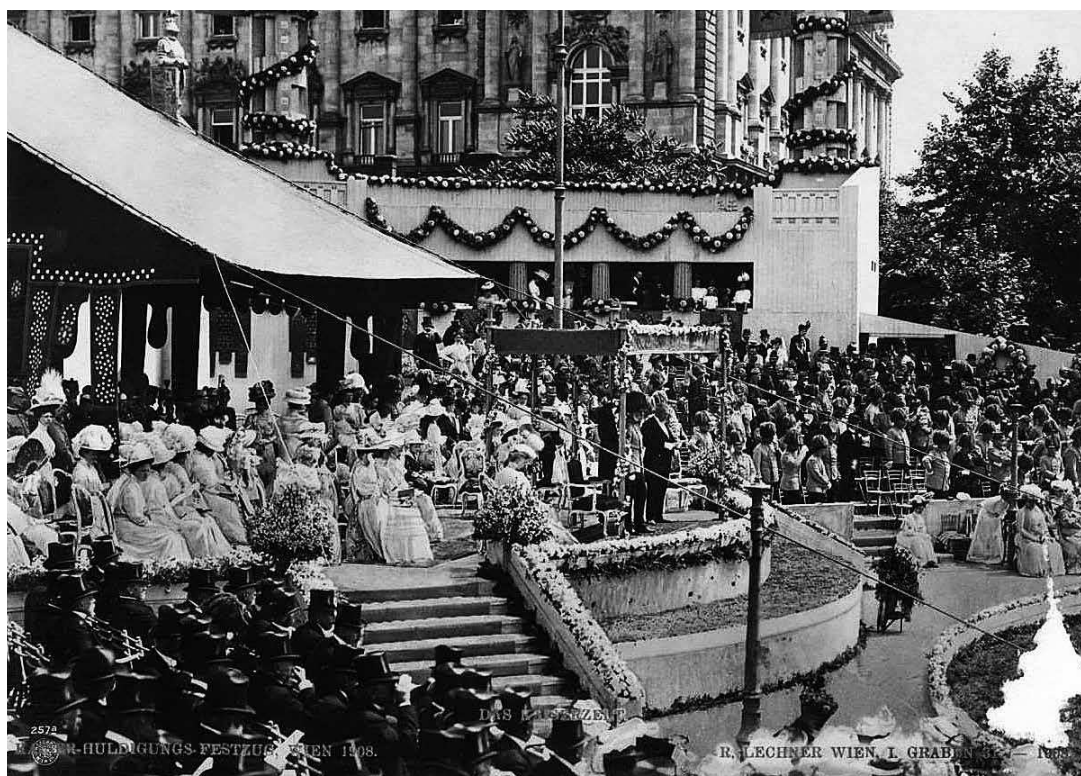
Album Sjećanja na Siriju (ERINNERUNG VON SYRIA) iz 1887. sadržava 38 fotografija dimenzija 44 x 30 cm. Fotografije u albumu rad su Felixa Bonfilsa (1831. – 1885.), francuskog fotografa, koji je poznat kao jedan od pionira fotografije na Bliskom istoku. Godine 1867. otvorio je fotostudio u Beirutu.

sl.15. Album fotografija svečane povorke u čast 60. obljetnice carevanja Franje Josipa

sl.16. Iz albuma fotografija snimljenih u čast 60. obljetnice carevanja Franje Josipa

sl.17. Fotografija grupe iz Dalmacije u svečanoj povorci proslave

Europe. U kasnijim godinama snimao je fotografije za ilustriranje knjiga i tiskanje vlastitih albuma te za izradu razglednica.

Album Španjolska, Madrid, Toledo ima 54 fotografije dimenzija 48 x 33 cm. Fotografije u njemu rad su Jeana Laurenta ili Juana, kako se zvao u Španjolskoj. Laurent je došao iz Francuske, a u Madridu je 1856. otvorio fotografski studio i postao jedan od najpoznatijih fotografa Španjolske u 19. st. Bio je službeni fotograf španjolske kraljice. Godine 1861. pokrenuo je prodaju svojih fotografija, među kojima su bile i fotografije umjetnina iz Muzeja Prado, a 1868. u Parizu je otvorio trgovinu u kojoj su se mogle kupiti fotografije Španjolske i Portugala. U Madridu se danas čuva oko 12 000 originalnih staklenih negatifa tog fotografa.

Album Španjolska, Sevilla (SPANIEN, SEVILLA) sadržava 68 fotografija dimenzija 42 x 32 cm. Fotografije potpisuje Emilio Beauchy, španjolski fotograf. Fotografski studio preuzeo je od oca, doseljenika iz Francuske još 1880. Njegove su fotografije objavljivane u časopisima, pa se danas smatra jednim od prvih španjolskih fotoreportera.

Album Španjolska, Barcelona, Valencia, Granada (SPANIEN, BARCELONA) iz 1888. – 1889. ima 54 fotografije dimenzija 42 x 32 cm. Sve fotografije u albumu nisu djelo istog autora. Neke nisu potpisane, a neke je potpisao već spomenuti Juan Laurent. Fotografije iz Granade potpisuje fotograf Garzón.

Album Ampezothal ima 16 fotografija Ampezothala i okoliše. Na posljednjoj fotografiji u albumu otisnuto je ime

fotografske tvrtke Stengel & Co iz Dresdenu. Album se ne lista nego razvlači, a ima tvrde korice crvene boje s naslovom i secesijskim ukrasom. Tvrtka Stengel & Co, sa sjedištem u Dresdenu, osnovana je 1889. i bila je najveći proizvođač razglednica u svijetu u to doba.

Album Francezbaden ima 20 fotografija iz 1893. Izdala ga je izdavačka kuća Hermann Poy iz Dresdenu. Ni on se ne lista nego razvlači poput harmonike. Ima tvrde korice crvene boje s naslovom i ukrasom.

Album Karlsbaden sadržava 30 fotografija. I njega je objavila izdavačka kuća Hermann Poy iz Dresdenu. Uz ime izdavača s desne su strane na fotografijama otisnute godine 1897., 1898., 1899. i 1900. U albumu je rukom upisan datum *Mai 1908.*, pa se pretpostavlja da je kupljen te godine kao suvenir s puta. Album se ne lista nego razvlači poput harmonike. Ima tvrde korice crvene boje s naslovom i ukrasom.

Album Putna sjećanja na Wiesbaden (RAISE-ERINNERUNG AN WIESBADEN) iz 1902. sadržava 33 fotografije dimenzija 32 x 24 cm. Više od polovice fotografija u albumu naknadno je obojeno. Autor fotografija je Carl Hertel (1832. – 1906.), fotograf iz Mainza.

Album Dresden i okolica (DRESDEN, UMGEBUNG) iz 1899. ima 30 fotografija dimenzija 33 x 24 cm. Nema oznake fotografa, ali na većini njih uz naziv fotografije stoji broj.

Album Putna sjećanja – Berlin (RAISE-ERINNERUNG BERLIN) iz 1899. sadržava 47 fotografija veličine 37 x 30 cm. Ima tvrde korice prevučene zelenim platnom, a naslov je ispisan zlatnim slovima. Nema oznake fotografa, ali ispod svake fotografije ima slova DRGM, što je oznaka zaštićenog vlasništva. Zakon o zaštiti donesen je 1891. na zahtjev carskog ureda za patente u Njemačkoj. Nažalost, ne znamo čije je vlasništvo u ovom albumu zaštićeno. Fotografije su naknadno obojene, a na svakoj je stranici nacrtan ukrasni okvir za fotografije.

Album München ima samo 19 fotografija dimenzija 32 x 34 cm. Vidljivo je da neki listovi nedostaju. Fotografije su ručno obojene, a album vjerojatno potječe s kraja 19. st. Nema oznake fotografa, samo uz broj na fotografiji stoje slova PZ.

Albumi događanja

Dva siva albuma *Kaiser-Huldigungs Festzug 1908.* u tankim kartonskim koricama uspomena su na svečanost u povodu 60. obljetnice carevanja Franje Josipa. U oba se albuma nalazi po 35 fotografija svečane povorke. U povorci su *žive slike* koje su predstavile povijest Habsburške Monarhije. Iza njih su išli predstavnici svih nacionalnosti Monarhije odjeveni u narodne nošnje. U povorci je koračalo više od 12 000 sudionika (4000 u povijesnim slikama i 8000 u nacionalnim skupinama). Događaj je privukao oko pola milijuna gledatelja. Mimoshod povorke trajao je tri sata. Za umjetnički dojam povorke bila je zadužena Udruga mladih bečkih umjetnika Hagenbund. Riječ je o bečkoj umjetničkoj udruzi koju su 1900. osnovali Heinrich Lefler i Joseph Urban. Udruga je imala najveći utjecaj na umjetničkoj sceni između 1900. i 1938. u Beču i Srednjoj Europi. Za povijesnu scenografiju bio je zadužen likovni umjetnik Heinrich Lefler, a za dizajn i carsku tribinu arhitekt Joseph Urban. Na svih 70 fotografija u albumima stoji oznaka događaja: *Kaiser-Huldigungs Festzug 1908.*, te naziv scene i ime izdavača albuma: R. Lechner, te adresa Wien I Graben 31.

Razglednice

Nekoliko razglednica u nizu datira iz 1888., a snimio ih je austrijski fotograf Alois Beer, rođen u Budimpešti 1840. Radio je u Klagenfurtu, a bio je i austrijski dvorski i mornarički fotograf. Razglednicu unutrašnjosti crkvice u Kalsburgu snimio je 1908. Henrich Schuhmann. On

je u Prvome svjetskom ratu radio kao novinski fotograf posljednjega austrijskog cara Karla I. Od kraja rata do sredine 1920-ih bio je sportski fotoreporter. Fotografiju s bečke *Svjetske izložbe* 1873. objavila je bečka udruga fotografa, a na njoj je *Turski kafe*. Razglednicu Schwarzenberga iz 1889. izradio je salzburški fotografski studio Würthle & Spinnhahn, koji je bio aktivan između 1881. i 1892. Omiljena tematika tog dvojca bili su, osim grada Salzburga, planinski pejzaži.

Istraživanje fotografske baštine u Muzeju Valpovštine nastavlja se, dijelom zato što pristižu nove donacije, ali i zbog novodeterminiranih fotografija. Tako je nedavno pronađena fotografija Ernsta Günthera, brata posljednjega njemačkog cara Wilhelma II. Na poledini fotografije zapisano je da je bio u Valpovu u lovu na jelene 1912. i 1913. Na fotografiji je i njegov potpis.

Primljeno: 20. travnja 2018.

THE PHOTOGRAPHIC HERITAGE FROM THE LEGACY OF THE FAMILY OF THE COUNTS OF NORMANN IN THE MUSEUM OF THE VALOVOVO AREA

The Museum of the Valopovo Area has in its Old Photographs Collection several hundred private photographs of the county family of the Normanns from the end of the 19th and from the first half of the 20th century.

Historical consequence is imparted to these photographs by the labels on their backs, giving the photographic studio in which they were taken. The photographs are proof of the existence of former photographic studios and reveal the names of familiar photographers. Most of them come from photographic studies in Vienna, Graz, Cairo, Athens, Seville and other cities, particularly from Central Europe. With a depiction of the photographs, the photographers and photographic studios of the time have also been considered. It is interesting that the photographer Carl Pietzner (1853-1927), at whose address many of the photos of our collection were made, took pictures of numbers of well known persons of the time, including Emperor Franz Joseph and his wife Elizabeth. The museum has twenty albums from the tourist travels of Count Rudolf Normann. There are twelve from the 1887 to 1889 period and eight from the turn of the century, precious testimonies to the appearances of familiar cities and monuments of the time. The Collection of Albums comprises the following: Constantinople and Athens (1887), Palestine (1887), Syria (1887), Italy (1887), Northern Italy (1888-1889), Spain (1888-1889) and, separately, albums of the cities of Berlin, Dresden, Florence, Wiesbaden, Munich, Naples, Karslbad and London.

Many of the photographs in the albums are the work of the well-known Viennese photographer Max Jaffe (1845-1939), publisher of lithographs and picture postcards. He was known for top quality artistic reproductions of photographs. In 1926 he opened a business in New York. Two albums of photographs of the imperial parade in Vienna of 1908 show the solemn procession marking the 60th jubilee of Emperor Franz Joseph I. The costumed procession conjures up the unity of the multinational monarchy, the harmony of its provinces and nations.